

ไผ่

ชื่อวิทยาศาสตร์ : Zingiber cassumunar Roxb.

ชื่อวงศ์ : Zingiberaceae

ชื่ออื่น ๆ : ไพล ไพลเหลือง ว่านไฟ (ภาคกลาง) ปูลอย ปูเลย เฮียงคำ (ภาคเหนือ) มั่นสะล่าง ฉาน (แม่ฮ่องสอน) ว่านปอบ (ภาคอีสาน)

ถิ่นกำเนิดไผ่

ไพลมีถิ่นกำเนิดอยู่ในเอเชียแถบประเทศอินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย ปลูกกันมากในจังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี ปราชินบุรี และสระแก้ว

สภาพแวดล้อม

ไพลเหมาะกับสภาพพื้นที่ที่ไม่มีน้ำท่วมขังและไม่อยู่ใกล้แหล่งสารพิษ ชอบดินร่วนซุย หรือดินที่มีการระบายน้ำได้ดี หากมีน้ำท่วมขัง ไพลจะเน่าเสีย โดยเฉพาะดินที่มีสภาพเป็นกรด เมื่อมีฝนชุกหรือความชื้นในดินสูง จะทำให้เกิดโรคแคงเน่า และควรได้รับแสงแดดพอสมควร

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เป็นไม้ล้มลุกมีความสูงประมาณ 0.7-1.5 เมตร มีเหง้าอยู่ใต้ดิน เปลือกมีสีน้ำตาลแกมเหลือง เนื้อด้านในมีสีเหลืองถึงสีเหลืองแกมเขียว ทางเหนือหรือลำต้นเทียมขึ้นเป็นกอ โดยจะประกอบไปด้วยกาบหรือโคนใบหุ้มซ้อนกันอยู่ เหง้าไหลสดฉ่ำน้ำ รสฝาด เอียด ร้อนซ่า มีกลิ่นเฉพาะ ส่วนเหง้าไหลแก่สดและแห้งจะมีรสเผ็ดเล็กน้อย

ลักษณะใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานแกมใบหอก ปลายใบเรียวแหลม โคนใบมน หรือเว้ารูปหัวใจ

ลักษณะดอก เป็นดอกช่อ ลักษณะเป็นแท่งกลมยาวปลายแหลม ออกจากเหง้าใต้ดิน ดอกเป็นเกล็ดซ้อนทับกัน เป็นปุ่มคล้ายลูกตุ้มถ่วง นาฬิกา โตกกลม ปลายแหลม คล้ายลูกมะกอก มีดอกเล็ก ๆ แซมออกตามเกล็ด ดอกมีความสวยงามเช่นเดียวกับดอกขิง หรือดอกกะทือ กีบดอกสีนวลใบประดับสีม่วง

ลักษณะผล ผลเป็นผลแห้ง รูปทรงกลม ขนาดเล็ก แก่แตก 3 พู เมล็ดรูปไข่กลม ผิวเป็นมัน สีดำ มีเมล็ดจำนวนมาก

ส่วนที่ใช้ประโยชน์

ทุกส่วนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด แต่ส่วนที่สำคัญและมีคุณค่ามากที่สุดก็คือส่วนเหง้าที่แก่จัดได้ที่แล้ว มีสรรพคุณและสารสำคัญหลากหลายจนได้จัดเป็นหนึ่งในเครื่องยาสมุนไพรพื้นฐานที่ได้รับความนิยมตลอดจนมีงานวิจัยรองรับมากมายอีกด้วย

สารสำคัญ

เหง้า พบสารกลุ่ม arylbutenoid คือ cassumunarin สารสีเหลือง เป็นสารกลุ่มเคอร์คูมินอยด์ที่พบ ได้แก่ cassumunin A-C, curcumin, น้ำมันหอมระเหยที่กลั่นจากเหง้ามี sabinene เป็นองค์ประกอบหลัก ประมาณ 50% terpene-4-ol ประมาณ 20% triquinacene 1, 4-bis (methoxy), (Z)-ocimene และสารอื่น ๆ พบสารสเตียรอยด์ beta-sitosterol สาร 4-(4-hydroxy-1-butenyl) veratrole มีฤทธิ์ ขยายหลอดลม

ใบ ประกอบด้วยน้ำมันหอมระเหยหลายชนิด เช่น sabinene, β -pinene, caryophyllene oxide และ caryophyllene

สรรพคุณ

เหง้า ขับลมในลำไส้ แก้กुकเสียด ขับประจำเดือน มีฤทธิ์ระบาย อ่อน ๆ แก้กิด สมานลำไส้ ทาแก้เคล็ดยอก ฟกบวม เส้นตึง เมื่อย เหน็บชา สมานแผล

ดอก ขับโลหิตและกระจายเลือดเสีย แก้อาเจียนเป็นโลหิต แก้เลือดกำเดาออกทางจมูก แก้ไข้ใน ขับระดู (ประจำเดือน)

ลำต้น ช่วยเรื่องปรับสมดุล

ใบ ช่วยแก้ปวดเมื่อยหรือมีไข้

ราก ช่วยบรรเทาอาการเลือดกำเดาไหลได้ ขับโลหิต ทำให้ ประจำเดือนมาตามปกติ แก้ก้องอืดเฟ้อ แก้ก้องผูก แก้กืดยอก แก้กโรคผิวหนัง แก้อาเจียนเป็นเลือด

การปลูก

1. **ฤดูเพาะปลูก** ส่วนมากจะอยู่ในช่วงฤดูฝนหรือก่อนฤดูฝนเล็กน้อย ประมาณเดือนเมษายน-พฤษภาคม

2. **การเตรียมพื้นที่** ระบบแวดล้อมที่ห่างจากเกษตรเคมี หากหลีกเลี่ยงจากแปลงปลูกเคมีไม่ได้ ทำแนวป้องกัน เช่น ชั้นที่ 1 ปลูกหญ้าเนเปียร์ ชั้นที่ 2 ปลูกกล้วย หรือปลูกไม้เป็นแนว หรือปลูกพืชที่ใช้ประโยชน์ได้

3. การเตรียมดิน

3.1 ตรวจสอบดิน

- สารพิษตกค้าง
- โลหะหนัก อาทิเช่น สารหนู ทองแดง ตะกั่ว แคดเมียม
- ตรวจสอบชนิดของดิน
- ตรวจสอบวัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (PH)

3.2 ตรวจสอบธาตุอาหาร

การเตรียมดินปลูกไพลจำเป็นต้องไถพรวน เพื่อให้ดินร่วนซุยขึ้น ถ้าเป็นพื้นที่ที่มีวัชพืชมากและหน้าดินแข็งควรไถพรวนไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง คือ ไถตะ เพื่อกำจัดวัชพืชและเปิดหน้าดินให้ร่วนซุย แล้วตากดินไว้ 1-2 สัปดาห์ เพื่อทำลายไข่แมลง เชื้อโรคในดิน และไถแปร อย่างน้อย 2 รอบ เพื่อให้ดินฟูร่วนซุย

4. การเตรียมพันธุ์ ต้องเป็นหัวพันธุ์ที่มีอายุมากกว่า 1 ปีมีตาสมบูรณ์ไม่มีโรคแมลงเข้าทำลาย ปล่อยให้หัวพันธุ์พักตัวในระยะเวลาหนึ่ง หัวพันธุ์มีตา 3-5 ตาได้ ก่อนนำไปปลูกลงในซี้หรือราไตรโคเดอร์มา แล้วนำไปฝังให้แห้งก่อนนำไปปลูก (หัวพันธุ์อินทรีย์)

5. การเตรียมแปลง การเตรียมแปลงปลูก มีดังนี้

5.1 หลังจากไถพื้นที่แล้ว ปรับพื้นที่วัดระดับน้ำ เพื่อหาระดับการลาดเทของพื้นที่หาทิศทางการไหลของน้ำ ไม่ให้น้ำท่วมขังแปลง

5.2 แปลงปลูกสภาพยกสันร่อง หรือยกแปลงให้สูงจากระดับดินเดิม 40-50 เซนติเมตร แปลงกว้าง 120 เซนติเมตร (ปลูกสลับฟันปลา ได้ 2 แถว) ระหว่างแปลงควรห่างกันอย่างน้อย 80 เซนติเมตร-1 เมตร เพื่อให้มีร่องระบายน้ำได้ดี หรือยกร่องเหมือนปลูกมันสำปะหลัง แต่สันแปลงควรกว้าง 80 เซนติเมตร (ปลูกได้ 1 แถว) การยกแปลงสูงเพื่อลดการดูดสารโลหะหนักของรากพืช การดูดอาหารของรากพืชจะอยู่ที่ความลึกประมาณ 30-50 เซนติเมตร

5.3 การใส่อินทรีย์วัตถุในแปลงปลูก อินทรีย์วัตถุทุกชนิด ต้องตรวจเช็คสารพิษตกค้างในอินทรีย์วัตถุทุกชนิดก่อนการหมัก และ หลังการหมัก อินทรีย์วัตถุหมักอย่างน้อย 3 เดือน หรือ 90 วัน ประกอบไปด้วย มูลวัว แกลบดิบ ขุยมะพร้าว เศษใบไม้หรืออินทรีย์วัตถุในท้องถิ่น ในอัตราสัดส่วน 1:1 ต่อดารางเมตร และใส่ฮิวมิัสธรรมชาติ เพื่อให้ดิน ร่วนซุย เพิ่มประสิทธิภาพให้กับรากพืช รากพืชนำไปใช้ในการสร้างหัว แล้วใช้รถพรวนดินผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน และแต่งแปลงอีกครั้ง

5.4 ระบบน้ำ แต่ละแปลงจะประกอบไปด้วย 2 ระบบคือ

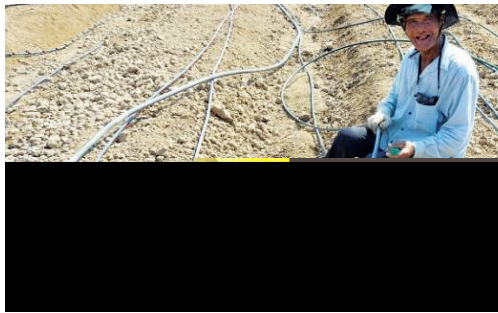
1) สปริงเกอร์ ความสูงของหลักสปริงเกอร์ 1.20 เมตร ระยะห่างของหัวสปริงเกอร์ 4 เมตร เพื่อล้างใบ ล้างน้ำค้าง ล้างเชื้อรา ชนิดต่าง ๆ ล้างไข่แมลง ล้างสิ่งสกปรก และสร้างความชื้นสัมพัทธ์ในแปลงปลูก

2) น้ำหยด จะเป็นเทปน้ำหยด หรือสายน้ำหยด ระยะห่าง รูปเทปน้ำหยด 25 เซนติเมตร 1 แปลงจำเป็นต้องใช้เทปน้ำหยดทั้งหมด 4 เส้น ระยะห่างแต่ละเส้น 30 เซนติเมตร เพื่อให้น้ำและอาหารให้เพียงพอต่อความต้องการของพืช และลดการสูญเสียน้ำและอาหารและน้ำที่พืช

จะได้รับ เพิ่มประสิทธิภาพในการให้ปุ๋ยและน้ำ และระบบน้ำแต่ละชนิด จะแยกท่อเมนย่อยของแต่ละชนิด เพื่อให้การควบคุมการให้น้ำได้สะดวกมากขึ้น

ระบบน้ำต้องเป็นระบบน้ำที่สะอาดไม่ควรใช้แหล่งน้ำในธรรมชาติ เนื่องจากมีการปนเปื้อนสูง หากมีการใช้แหล่งน้ำธรรมชาติ ควรนำมา พักทิ้งไว้ในบ่อที่เตรียมไว้ (บ่อที่มีขอบสูงกว่าทางน้ำไหลบ่า ของน้ำฝน) และต้องบำบัดด้วยการเพิ่มออกซิเจน หรือบำบัดด้วยพืช ที่มีคุณสมบัติ ในการดูดซับสารพิษได้ดี เช่น จอก ผักตบชวา เป็นต้น

5.5 การคลุมฟาง ฟางควรมีการหมักอย่างน้อย 1 เดือน และ มีการตรวจหาสารพิษตกค้างและสารโลหะหนักในฟาง ก่อนคลุมแปลง ในการคลุมแปลงแต่ละแปลง ให้มีความหนาประมาณ 20-30 เซนติเมตร คลุมตลอดจนถึงขอบแปลงด้านล่าง เพื่อรักษาความชื้นในดิน และ ป้องกันวัชพืชขึ้นแซม และรดด้วยเชื้อปฏิปักษ์ (เชื้อราไตรโคเดอร์มา) 1 สัปดาห์ก่อนปลูก เพื่อป้องกันและกำจัดเชื้อราชนิดอื่น ที่ส่งผลกระทบต่อ การเกิดโรคราเนาโคนเนา และลดปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของจุลินทรีย์ เนื่องจากการย่อยสลายของอินทรีย์วัตถุ (เกิดความร้อน ทำให้อุณหภูมิ ในดินสูง) และเพิ่มจุลินทรีย์ในดิน

6. วิธีปลูก หลังจากเตรียมแปลงแล้วเสร็จ คลุมฟางหนาประมาณ 20-30 เซนติเมตร ปลูกไพล ระยะปลูก 25x25 เซนติเมตร โดยใช้ไม้แหลม หรือเสียมเจาะหลุมให้ใกล้เคียงหัวน้ำหยด แล้ววางหัวพันธุ์ใช้ดินกลบ เกลี่ยฟางคลุม เป็นการปลูกเสร็จเรียบร้อย

ข้อห้าม ห้ามบุคคลภายนอกที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ในแปลง เข้าแปลงก่อนได้รับอนุญาต พนักงานที่จะต้องปฏิบัติงานในแปลง ต้องมีการฉีดพ่นฆ่าเชื้อก่อนเข้าแปลง เพื่อป้องกันการนำเชื้อโรคจากภายนอกเข้าสู่แปลง ทุกครั้งที่มีการฉีดพ่นเชื้อปฏิปักษ์ และสารสกัดสมุนไพร ต้องมีการใส่ชุดคลุมป้องกันทุกครั้ง

การดูแลรักษา

1. การให้น้ำ ไพลเป็นพืชที่ต้องการความชื้นสูง แต่ไม่ต้องการสภาพที่ชื้นแฉะ การให้น้ำแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือช่วงเช้า และช่วงบ่าย หรือตามความเหมาะสม

100

กองการแพทย์ทางเลือก
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข

2. การให้ปุ๋ย จะให้ปุ๋ยอยู่ 3 ประเภทคือ

2.1 ปุ๋ยหมัก อินทรีย์วัตถุทุกชนิด ต้องตรวจเช็คสารพิษตกค้างในอินทรีย์วัตถุทุกชนิดก่อนการหมัก และหลังการหมัก อินทรีย์วัตถุหมักอย่างน้อย 3 เดือน หรือ 90 วัน ประกอบไปด้วย มูลวัว แกลบดิบ ชูยมะพร้าว เศษใบไม้หรืออินทรีย์วัตถุในท้องถิ่น หลังจากนั้นก็นำมาใส่ในแปลงปลูก

การหมักอินทรีย์วัตถุทุกครั้งต้องใช้จุลินทรีย์ท้องถิ่น และไตรโคเดอร์มาผสมน้ำรดอินทรีย์วัตถุที่หมัก

2.2 อาหารพืชชนิดน้ำและฮอร์โมนพืชต่าง ๆ จะใช้ทั้งหมด 2 แบบ คือ 1) ฉีดพ่นทางใบ 2) ให้ทางน้ำหยด การให้อาหารพืชชนิดน้ำและฮอร์โมนพืชต่าง ๆ จะให้ในช่วงเวลาเช้าเท่านั้น

2.3 ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด จะใส่ในแปลงปลูกใส่ในอัตราตามช่วงอายุของพืชแต่ละช่วง

3. การกำจัดวัชพืช

ควรเอาใจใส่ดูแลกำจัดวัชพืชอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในช่วงแรกหลังต้นงอกและระยะที่ต้นยังเล็ก กรณีที่มีวัชพืชขึ้นมากควรใช้มือในการกำจัด ห้ามใช้จอบดาบหญ้าและของมีคมดาบหญ้า โดยเด็ดขาด ลดการทำลายรากพืช (งดการพรวนดิน งดการใช้อุปกรณ์มีคมทุกชนิดในการกำจัดวัชพืช เพราะเป็นการทำลายรากพืช จะทำให้พืชชะงักการเจริญเติบโต)

การป้องกันกำจัดโรคและแมลง

โรคของไหล หมั่นตรวจเช็คโรคพืชและแมลงศัตรูพืช ในช่วงเช้าและเย็นทุกวัน โรคของไหลที่พบได้แก่ โรคเหี่ยวและรากเน่า เกิดจากน้ำขังหรือการให้น้ำมากเกินไป โรคใบจุด ราน้ำค้าง ฉีดพ่นเชื้อราไตรโคเดอร์มา (ฉีดพ่นตอนเย็นเท่านั้น และพ่นต่อเนื่อง 4 วัน เพื่อตัดวงจรการขยายเชื้อรา) ศัตรูพืช ได้แก่

1) แมลงดูดกินน้ำเลี้ยง (Scale insect หรือ Sucking insect) เช่น เพลี้ย หอย มัควางไขไวกี้ที่ผิวเปลือกเหง้าเห็นเป็นสะเก็ดสีขาวดูดกินน้ำเลี้ยงทำความเสียหายแก่ต้นและเหง้า พบได้ทั้งในแปลงและในระยะหลังเก็บเกี่ยว ใช้สารสกัดจากพืชและสมุนไพรในการป้องกันและกำจัด เช่น สารสกัดจากพริก ข่าแก่ และเปลือกไม้ และการฉีดพ่นเชื้อราบิวเวอร์เรีย เมธาไรเซียม (ฉีดพ่นตอนเย็นเท่านั้น และพ่นต่อเนื่อง 4 วัน เพื่อทำลายในแต่ละการเจริญวัยของแมลง) และใช้ถุงกาวเหลืองดักแมลง ทุกระยะ 4 เมตร เพื่อตรวจสอบชนิดและปริมาณของแมลง และระยะการเจริญวัยของแมลง

2) หนอนหรือแมลงกัดกินใบ ซึ่งจะมีผลกระทบต่ออาการเจริญเติบโตของพืชการป้องกันกำจัด ในเบื้องต้นควรทำลาย ใช้สารสกัดจากพืชและสมุนไพรในการป้องกันและกำจัด เช่น สารสกัดจากพริก ข่าแก่ และเปลือกไม้ และการฉีดพ่นเชื้อราบิวเวอร์เรีย เมธาไรเซียม (ฉีดพ่นตอนเย็นเท่านั้น และพ่นต่อเนื่อง 4 วัน เพื่อทำลายในแต่ละการเจริญวัยของแมลง) และใช้ถุงกาวเหลืองดักแมลง ทุกระยะ 4 เมตร เพื่อตรวจสอบชนิดและปริมาณของแมลง และระยะการเจริญวัยของแมลง

การป้องกันและกำจัด

ในส่วนของโรคพืช จะใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา และเปลือกไม้ที่มีรสฝาด ในการป้องกันและกำจัด ส่วนของแมลงศัตรูพืช จะใช้สารสกัดจากธรรมชาติในการป้องกันและกำจัด และเชื้อราบีเวอร์เรีย เมธาไรเซียม และสารจับใบจากธรรมชาติร่วมด้วยทุกครั้ง ในการฉีดพ่นเชื้อราและสารสกัดจากพืช จะทำการฉีดพ่นในช่วงเย็น การพ่นป้องกันและกำจัดโรคพืชและแมลงควรผสมสารจับใบจากธรรมชาติ เพื่อให้สารจับใบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของสารสกัดและเชื้อปฏิปักษ์ให้เกาะติดกับตัวแมลง ใบของพืชได้นาน

การเก็บเกี่ยว

ฤดูเก็บเกี่ยว ควรเก็บในฤดูแล้ง

1. การเก็บเกี่ยว ตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงวันที่เก็บเกี่ยวผลผลิตไพลจะใช้ระยะเวลานาน 2-3 ปีเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม ในการนำไพลไปสกัดน้ำมัน จะได้ปริมาณน้ำมันมาก และมีคุณภาพหัวไพลจะเก็บช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม จะสังเกตเห็นต้นไพลแห้งและพุดลงกับพื้น ห้ามเก็บหัวไพลขณะที่เริ่มแตกหน่อใหม่ เพราะจะทำให้ได้น้ำมันไพลที่มีปริมาณและคุณภาพต่ำ (มีการตรวจสอบสารสำคัญและสารพิษตกค้าง ตั้งแต่ 5 เดือนถึงระยะการเก็บเกี่ยว)

2. วิธีเก็บเกี่ยว ใช้จอบ เสียมขุด หรือนิยมใช้อีเทอร์ (อีจิก) ขุดเหง้าไพลขึ้นมาจากดิน (ต้องระวังไม่ให้เกิดแผลหรือรอยช้ำกับเหง้า) เขย่าดินออก และเก็บเกี่ยวหลังปลูก 21 เดือน

3. ผลผลิต ปริมาณผลิตไพลสด 10,000-13,000 กิโลกรัม/ไร่

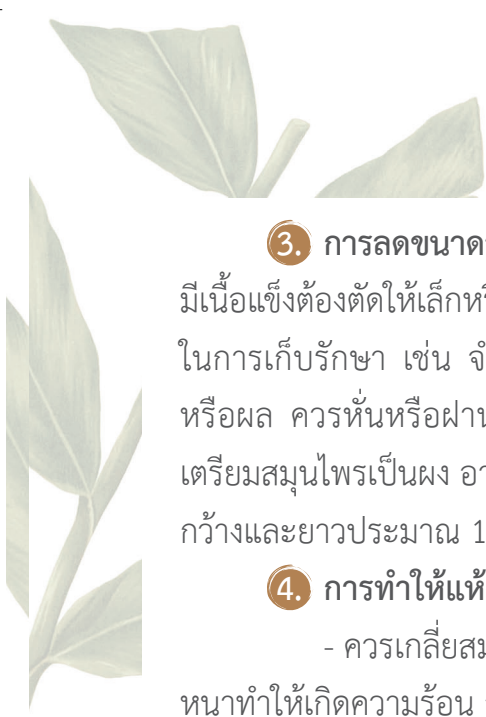
4. การทำความสะอาด คัดแยกหัวและแง่ออกจากกัน ตัดราก และส่วนต่าง ๆ ที่ไม่ต้องการทิ้ง คัดเลือกส่วนที่สมบูรณ์ปราศจากโรค และแมลงนำมาล้างด้วยน้ำสะอาดหลายๆ ครั้ง จากนั้นคัดแยกส่วนของ ผลผลิตที่จะนำไปทำแห้งและเก็บรักษาไว้ทำหัวพันธุ์ต่อไป

การบรรจุและการเก็บรักษา

เพื่อให้สมุนไพรคงสภาพที่ดีไม่สูญเสียสารสำคัญหลังการเก็บเกี่ยวปลอดภัยในการใช้เราควรคำนึงถึงขั้นตอนต่าง ๆ หลังการเก็บเกี่ยว ดังนี้ คือ

1. การคัดเลือกสิ่งปนเปื้อน สมุนไพรที่เป็นส่วนของพืชที่อยู่ใต้ดิน จะมีสิ่งปนเปื้อนมากกว่าส่วนของพืชที่เหนือดิน เช่น มีดินทราย หรือส่วนของพืชอื่นปะปนมาด้วย ควรคัดเลือกสิ่งเหล่านี้ออกให้หมด ก่อนนำไปทำความสะอาด สิ่งปนปลอมที่ทำให้สมุนไพรมีคุณภาพต่ำ อาจเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น สมุนไพรต่างชนิดกันแต่นำมาจำหน่าย แทนกันทั้งที่มีสรรพคุณทางยาต่างกัน โดยที่สมุนไพรต่างชนิดกันนั้น มีลักษณะภายนอกคล้ายกัน หรือมีชื่อเรียกคล้ายกัน

2. การทำความสะอาดสมุนไพร สมุนไพรส่วนใหญ่ต้องทำความสะอาดหลังเก็บเกี่ยวทันที และทำให้แห้งโดยเร็วที่สุด เพื่อป้องกันการทำลายของเชื้อจุลินทรีย์และแมลงศัตรูพืชของสมุนไพร แต่บางชนิด ไม่สามารถทำความสะอาดด้วยน้ำ เช่น จำพวกดอกซึ่งหลุดร่วงได้ง่าย หรือส่วนที่เป็นผลหรือเมล็ด

3. การลดขนาดสมุนไพรมะ สมุนไพรที่มีขนาดใหญ่ หรือหนาหรือมีเนื้อแข็งต้องตัดให้เล็กหรือบางลง เพื่อให้สมุนไพรแห้งง่ายและสะดวกในการเก็บรักษา เช่น จำพวกรากหรือลำต้นใต้ดิน เปลือกไม้เนื้อไม้หรือผล ควรหั่นหรือฝานเป็นชิ้นบาง ๆ ก่อนทำให้แห้ง กรณีที่ต้องเตรียมสมุนไพรเป็นผง อาจหั่นเป็นชิ้นความหนาประมาณ 4 มิลลิเมตร กว้างและยาวประมาณ 15 มิลลิเมตร เพื่อสะดวกในการบดเป็นผง

4. การทำให้แห้ง การอบสมุนไพรมีข้อควรปฏิบัติ ดังนี้ คือ

- ควรเกลี่ยสมุนไพรให้แผ่บาง ๆ บนภาชนะ ถ้าซ้อนทับกันหนาทำให้เกิดความร้อน สมุนไพรจะมีสีดำคุณภาพลดลง

- ดอกควรทำให้แห้งเร็วที่สุด เพื่อถนอมสีของดอกให้เหมือนเดิม ถ้าเป็นดอก ที่มีกลิ่นหอม ควรผึ่งในที่ร่มที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี หรือตามแดดช่วงสั้น เพื่อป้องกันการเกิดเชื้อรา ดอกบางชนิดอาจมีดรรวมกัน แขนงตากไว้บนราว

- ใบอาจทำให้แห้งวิธีเดียวกับดอก ใบที่อุ้มน้ำไว้มากอาจเพิ่มความร้อนใน การอบแห้งให้สูงกว่าปกติ

- ทิ้งต้นของพืชล้มลุก ถ้าไม่อุ้มน้ำไว้มากอาจผูกมัดรวมเป็นกำแล้วตากแห้ง

- รากและลำต้นใต้ดิน เวลาตากหรืออบแห้งในตู้ ควรหมั่นกลับสมุนไพรบ่อย ๆ เพื่อป้องกันการเกิดเชื้อรา

ตารางแสดงอุณหภูมิที่ใช้อบสมุนไพรให้แห้ง

ชนิดของสมุนไพร	อุณหภูมิที่ทำให้แห้ง (องศาเซลเซียส)
1. ดอก ใบ ตั๊ก	20-30
2. ราก กิ่งราก ผิว	30-65
3. ผล	70-75
4. สมุนไพรที่มีน้ำมันหอมระเหย	25-30
5. สมุนไพรที่มีไกลโคไซด์และอัลคาลอยด์	50-60

5. การบดร่อนสมุนไพร สมุนไพรที่ต้องบดเป็นผงละเอียด ควรอยู่ในสภาพแห้งกรอบจึงจะบดได้ดี อาจทดสอบความกรอบได้ง่าย ๆ โดยลองหักสมุนไพรว่าหักได้ง่ายหรือไม่ หรือลองป่นด้วยมือว่าเป็นผงได้ง่ายหรือไม่ สมุนไพรก่อนบดควรมีความชื้นไม่เกินร้อยละ 5

6. การเก็บบรรจุสมุนไพร หลังจากสมุนไพรแห้งสนิทแล้ว ต้องเก็บในถุงหรือ ภาชนะที่สะอาด แยกเก็บสมุนไพรแต่ละชนิดให้เป็นสัดส่วนถ้าเป็นสมุนไพรที่ขึ้นง่าย ต้องหมั่นนำออกผึ่งแดดหรืออบแห้งอยู่เสมอทุก 2-3 เดือน

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.สกลนคร 2555. ข้อมูลการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร:บริษัท มูฟเม้นท์ เจน ทรี จำกัด.
2. ฐานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 27 พฤษภาคม 2564. ไซล (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=192>.
3. ศูนย์รวมบทความ สารานุกรมชาวจีนเกี่ยวกับการเกษตร และเรื่องราวอื่นๆ ที่น่าสนใจ. 2561. การปลูกไซล (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <https://www.shorturl.asia/8kiTb>.
4. อุทยานธรรมชาติวิทยาสิรีรุกขชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล 2560. ไซล (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <https://www.sireepark.mahidol.ac.th/search>.
5. Ampro Health 2561. ไซล ประโยชน์และสรรพคุณที่ใครหลายคนเคยมองข้าม (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <https://amprohealth.com/herb/zingiber-cassumunar/>.
6. Medthai สมุนไพร 2560. สรรพคุณและประโยชน์ของไซล 42 ข้อ ! (ปูเล่ย์) (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <https://www.medthai.com/>